

Tos piliukės apsaugo nuo nepageidaujamų gimdymų

Bostoniškas daktaras Benjamin F. Sieve atrado chemikalą, kuris apsaugo moteris nuo užsiveisimo. Savo atradimą dr. Sieve aprašo amerikiniame mokslo žurnale Science.

300 vedusiųjų porų vartojo tą chemikalą, vadinamą **phosphorylated hesperidin**, ir 298 poros išvengė kūdikių gimdymo, kuomet jų nenorėjo. Tiksliai dvi iš 300 porų netyčia susilaukė kūdikių, bet tai buvo todėl, kad jos peržengė daktaro nurodymus, kaip reikia vartoti to chemikalo piliules.

Pirmiausiai dr. Sieve išbandė tą vaistą daugeliui gyvulių; tik po to pradėjo naudoti jį žmonėms.

Dr. Sieve tvirtina, kad phosphorylated piliukės nekenkia sveikatai, nors būtų kasdien ryjamos per ilgą laikotarpį. Jos nepanaikina vaisingumo. Jei moteris ir vyras nustoja vartoti piliukas, tai ir vėl gali pasigaminti kūdikį, kada nori.

Daktaro Siev'o receptas nuo apsisveisimo yra toks:

Moteris turi imti po 4 piliukas kasdien, o vyras po 3. Taip jiedu privalo naudoti piliukas per 10 dienų, norint tikrai išvengti apsisveisimo.

Poros, taip vartodamos piliukas, išvengė apsisveisimo per 90 dienų iki 30 mėnesių, o kai norėjo kūdikių, tai liovėsi jas vartojus.

Grįžta vaisingumas, jei pageidaujama

123 poros, pertraukusios piliukių naudojimą, susilaukė kūdikių; paskui vėl ėmė jas naudoti ir išvengė nepageidaujamų naujų gimdymų.

97 kitos poros, vartodamos piliukas, išvengė gimdymų per tam tikrą laiką, bet paskui panorėjo kūdikių, susilaukė nuo piliukių, tad visos 97 moterys ir tapo nešiomis.

Norint, kad grįžtų vaisingumas, reikia neįvertinti per kelias savaites, bet ne daugiau, kaip per 9 iki 13 savaičių.

Daktaro Siev'o receptas nuo apsisveisimo yra toks:

rėdamos kūdikių, turėjo višiskai sveikus gimdymus, ir jų kūdikiai normaliai auga.

Trylikai kitų porų netaip gerai išėjo. 3 gemalai negyvi išsimetė; 5 kūdikiai pirm laiko gimė, o 5 buvo pagimdyti per vadinamą "cezarinę" operaciją, prapjaunant moteriai pilvo sienelę ir taip išimant kūdikį.

Bet tai buvo tiksliai 13 tokių negeistinių atsitikimų tarp 220 porų. Taip būtų galėję atsitikti, jeigu tos poros ir niekuomet nebūtų vartojusios piliukių dėl gimdymo kontrolės.

Dr. Sieve aiškina, jog kuomet moteris naudoja piliukas, dėl to sustiprėja paviršinė jos kiaušinėlių plėvė; tad vyro sėkla ir nepajėgia per plėvę įsiveržti į kiaušinėlių vidų. Reikia, kiaušinėliai liekasi neapvaisinti, kol piliukės vartojamos ir per kelias savaites po nustojimui jas naudoti. Suprantama, jog vyrų sėklos smarkumas sumažėja, kada jis vartoja piliukas.

Tokias piliukas tegalima gauti tiksliai pagal daktaro receptą ir reikia vartoti taip, kaip gydytojas nurodo, jeigu norima gerų pasekmių.

Be to, turės būti padaryta dar daug naujų bandymų pirma negu bus galima tas piliukas plačiai vartoti, kaip pilnai užtikrintą priemonę dėl gimdymo kontrolės, sako dr. Sieve.

Kunigų atsiliepinimai

Methodistų vyskupas G. Bromley Oxnham ir tili kiti protestantų dvasiškiai giria daktaro Siev'o atradimą; sako, bus galima išmintingai, pagal planą, gimdyti ir auklėti kūdikius. Tada bus sveika moterims, kurias per tankius gimdymus labai suvargina.

Katalikų kunigai smerkia naudojimą bet kokių vaistų, sulaukančių nuo apsisveisimo. "Tatai yra dieviškojo įstatymo peržengimas," sako kun. Francis J. Connell, Katalikiškojo Amerikos Universiteto teologijos profesorius. J. C. K.

IŠ ISTORIJOS

Rašo D. M. Šolomskas

APIE TRAKŲ MIESTĄ IR PILĮ

Daug girdėta apie Trakų miestą, apie Kęstučio laikais kovas prie Trakų ir apie Trakų pilį Galvės ežere. Trakai yra vienas iš seniausių Lietuvos miestų ir tarpiausiai susirėšę su lietuvių tautos istorija.

Jaunystės dienose ne kartą teko iš atstos matyti Trakų pilies mūrai, bet tais laikais jie buvo apleisti, palikti metų po metų naikimui. Šiandien jie yra atstatyti, pataisyti, gausiai lankomi tarybinės Lietuvos piliečių, aprašomi spaudoje ir ivertinami.

Trakų miestas turi virš penkis šimtus metų. Tai buvęs apskritys, o dabar rajono centras. Yra senieji Trakai ir Naujieji Trakai.

Lietuvos kunigaikštis Kęstutis pasirinko Trakus kaip savo rezidenciją, kai po centrą atsispyrimui prieš kryžiuočių puolimus. Kęstutis buvo gudrus karvedys, todėl jis pasirinko Trakus, kaip sunkiai prieinamą priešui vietovę, gausiai ansupta ežerų ir miškų. I Trakus Kęstutis atsigubeno savo gražia žmona Birutė; ten gimė ir augo jų sūnus Vytautas.

Kęstučiui vadovaujant, pusiausalyje buvo pastatyta medinė pilis, kuri vadinosi "Auku Kalnas." Pilis pastatyta ant pilikalnio, sakoma, Kęstučio kareivių sumulto.

Priešima prie pilies ir pilikalnio denorė iš sausumos nusėdęs gilus berkasas. Penkiolikame šimtmetyje ošliai ir ežero vuse, už medinės pilies buvo pastatyta iau mūrinė nilis, kurios mūro sienų ir bokštų liekanos išsilaikė iki šiu laikų. Tai buvo didelė nilis. Keturkampio navidalo. Vėliau pilis buvo dar apvesta mūro siena, kaip lanku, nes žiemos laikų ežeras užšalavo ir priešas galėjo per lėda į pultį.

Prie pusiausaly nilies ievko daug garsni kovų. Pirmą kartą vokiečiai atsilbaladojo iki Trakų pilies 1377 metais. Sakoma, kad jų buvo apie 12.000, bet jie negalėjo įveikti Trakų pusiausaly pili. Jiems skaudžiausia smūgi sudavė Vytauto vadovaujanti Lietuvos kariiai - raiteliai.

Sakoma, Vytautas tais laikais buvęs 27-ųjų metų, tačiau natarus, pasiėmę 500 rinktinio raitelių, išiojo slaptai iš nilies, dasizavo i vokiečių užnugarį, smaiki- no jų maisto sandėlius ir

nukirto jų susisiekimus su Vokietija. Kada vokiečiai gavo šį smūgį, tai jie pasitraukė nuo pusiausaly pilies. Vytautas juos persekiojo iki Prūsijos.

Kada Jogaila Dovydiškėse padarė slaptą suokalbi prieš Kęstutį ir Lietuvą, tai Kęstutis iš Trakų miestą su savo jėgomis užklupo Jogailą Vilniuje, paėmė miestą ir suėmė Jogailą. Bet Kęstutis, sakoma, Vytauto prašomas, nenubaudė Jogailą, bet pasiuntė jį i jo motinos tėviškę Vitebską valdyti tas sritis.

Nesutikimu proga tuojau pasinaudojo kryžioakai. Jie vadovystėje Hanulo užpuolė Lietuvą. Jogaila atsigriebė, organizavo savo karines jėgas, susitarė su kryžiokais ir atžygiavo iki Trakų. Mūšis nevyko, nes Jogaila įviliojo Kęstutį (savo dėdę) i spastus, suėmė ir kalėjime nužudė.

Po to Trakų kunigaikštija Jogaila pavedė valdyti savo broliui Skirgailai. 1383 metais kryžiuočių kariuomenė atvyko prie Trakų pilies, atsigubeno akmenim svaidyti bombardas ir nedidelės kanuolinkes. Jie apgule Trakų pili. Jiems pavalko išerianti viena pilies siena, bet lietuvių kariuomenė ir po to energingai priešinosi. Tada vokiečiai sutiko išleisti ją, kad ji galėtų susivienyti su kitomis Vytauto jėgomis. Netrukus Vytautas ir Skirgaila bendromis jėgomis išvijo vokiečius iš Trakų pilies.

1391 metais vėl kryžiuočių kariuomenė, vadovystėje Konrado Valenrodo, atsilbaladojo iki Trakų. Jie rado Trakus pačių lietuvių sudegintus pirmą jų pasitraukimo.

Nuolatiniai kryžiuočių puolimai ant Lietuvos vertė pasistatyti stipresnę pilį atsigynimui. Vytautui vadovaujant, 1404-1405 metais ir buvo pastatyta didelė ir erdvi mūro pilis Galvės ežero saloje. Tai buvo vienatinė Lietuvoje pilis, ansupta vandens iš visų pusių.

Ši naujoji mūro ir akmenų pilis buvo galinga ir dažnai vadinama "Karalienė Pilis." Ji buvo tik 500 metrų, apie 1.600 pėdų, atstu nuo senosios — Pusiausaly Pilies. Priešui nebuvo galima pralįsti tarpe pilių, jos abi galėjo viena antrai padėti.

Prie naujos pilies pastatyto dirbo sugebiausie architektai ir labai daug žmonių. Suvežta labai daug akmenų, kalkių, išdeginta apie du milijonai plytų. Tai buvo milžiniškas darbas

tais laikais. Naujoji pilis buvo galinga, ką paliūdija pačių kryžiuočių šnipų raportai 1409 metais, tai yra išvakarėse Žalgirio mūšio.

Vokiečių šnipai davė savo komandieriams pranešimą, kad Kauno pilyje yra 600 lietuvių kareivių, kuriems Vytautas įsakęs, esant pavojaus, trauktis i Trakų pili. Jie tvirtino, kad Trakų pilis turi jau 15-ą armatų, kurios gali svaidyti akmenis, "kaip žmogaus galva dydžio."

Ir po Žalgirio kautynių ir pergales Vytautas dar stiprino Trakų pili. Tą tvirtino savo užrašuose Flandrijos diplomatas Zibertas Lanua, kuris lankėsi Vilniuje pas Vytautą. Jo užrašuose, tarp kitko, pasakyta:

"Yra labai didelis miestas, vadinamas Trakais, su blogai pastatytais visais mediniais namais ir visai neaptvirtas. Ten yra 2 pilys, kurių viena labai sena, visa pastatyta iš medžio ir suplakto molio. Senoji pilis yra pastatyta ežero krante, kurios vienas šonas yra sausumoje, o kitas ežere. Antroji pilis yra ežere, ant salos, patrankos šūvio atstoe nuo pirmosios. Naujoji pilis yra visa mūro, frangūzų stiliaus."

Jis mini, kad Trakų eventuolius sudaro lietuviai, omdai, totoriai, žydai ir vokiečiai. Trakų miestas turėjo ir žvėrvna, apie kuri Zibertas Lanua rašo:

"Trakų mieste yra aptvirtas parkas, kur yra visokiu laukinių ir medžioklinių žvėrių, kurių tik galima entikti to krašto giriose ir laukuose. Ten yra tokiu, kurie panašūs i laukinius žvėrius, kiti — didelius arklius ir dar kitu, vadinamų olniais... Yra laukinių arklin. mokni. Šernų ir dano kitokiu žvėriu."

Apie Trakų žvėryną šimtas metų vėliau, būtent 1524 metais, rašė ir Austrijos diplomatas Herberšteinas, įvardindamas tuos pat žvėris. Žvėrynas Trakuose išsilaikė iki 17-jo šimtmečio.

1418 metais Trakuose mirė Ona Vytautienė, o dvilika metų vėliau ir patsai Vytautas. Po Vytauto mirties ten viešpatavo Svitrigaila, bet vėliau jį nugalėjo Vytauto brolis Zigmantas, kurį 1440 metais samokslininkai nužudė Trakų pilyje.

Vėliau Trakai nustojo buve Lietuvos centru, nes Vilnius buvo Lietuvos sostinė. Trakų pilyje buvo isteigtas kalėjimas, kur laikė valdovai savo didžiausius priešus. Vienam bokšte buvo laikomas Lietuvos archyvas. 1655 metais laike karo Trakų pilis buvo labai apgriauta.

Vėliau per Karviinės salą iki kranto buvo prastetas tiltas, kuris jungė pilį su sausžemiu.

Pilis susidėjo iš dviejų dalių: priešinilio, kurio sienos siekė iki 22 pėdų, o (Tasė 4-tam puslap.)

Sovietų mokslininkas surado raktą i Majų raštą

Sovietų mokslininkas J. V. Knorozovas perskaito senovinių Majų raštus, kurių niekas iki šiol negalėjo perskaityti.

Majai, viena iš indijonų tautų, turėjo aukštą civilizaciją ir kultūrą jau pirm 3.800 metų Centralinėje Amerikoje, ypač Jukatane, Guatemaloje ir vietoje, kuri šiandien vadinama Britiškuoju Honduru.

Jie jau tada statė didelius mūro rūmus, dievnamius, paminklus, tvenkinius, kanalus ir kt. Majų imperija sukūrė tokius didmiesčius, kaip Uxmalą ir Čičen Itzą. Jie dar pirm 2.500 metų turėjo savo išvystytą kalendorių ir mokėjo daryti gana aukštus matematinius skaičiavimus.

Ilgainiui Majų valstybė ėmė silpnėti ir jų civilizacija menkėti. 16-me krikščionių gadyinės šimtmetyje, pagaliau, ispanai užkariavo Majų imperiją ir palapiniui suardė jų kultūrą. Tačiau, Majų rūmų, šventnamų ir paminklų griuvėsiai dar ir šiandien stebina pasaulio architektus ir dailininkus.

Tose vietose tebegyvena ir anų Majų ainiai, indijonai. Bet jie baltųjų pavergti, labai suskurdinti ir daugumoje beraščiais tamsuoliais paversti. Tačiau ir šiandienėje jų šnekoje aidėja senovinės Majų kalbos garsai.

Majų raštas

Iš Majų gadyinės yra užsilikę tiksliai raštų - hieroglifų. Tie raštai buvo kaltais iškalti paminkluose, mūrinių namų sienose bei įpaužstyti įvairiose medžiagose.

Hieroglifai yra toks raštas, kur daroma paveikslėliai daiktams atvaizduoti. Tokiais iškalamais, išpjaustomais bei išbraižomais paveikslėliais taipgi parodomos veiksmas ir supratimas

apie įvairius dalykus.

Hieroglifų raštą naudojo senovės egiptėnai. O ir šiandieninė kinų rašyba yra hieroglifinė — susideda ne iš raidžių, bet iš daugybės ženklų, reikšiančių visokius daiktus bei mintis.

Majai patys išvystė skirtingą savo hieroglifinį raštą. Jis nėra skolinatas iš egiptietų ar kitų žinomų tautų.

Majų raštas vartoja trijų rūšių ženklus, kaip surado rusas Knorozovas. Vieni ženklai vaizduoja pačius dalykus, kiti ženklai arba skirtingų ženklų sugretinimas reiškia tam tikrus garsus, kaip kad raidės bei žodžius. Treti ženklai nėra ištariami. Jie naudojami sujungimui paveikslukų - hieroglifų, kad galima būtų suprasti, kas parašyta.

Amerikonai ir kitų tautų mokslininkai manydavo, kad Majų raštas vartoja tiksliai paveikslukus - braižinius kaip daiktų ar minčių ženklus. Jie spėdavo, kad pas Majus beveik nebuda ir išdient stebina pasaulio architektus ir dailininkus.

Knorozovas atidengė slapybę

Bet amerikoni ir kiti užsieniečiai klydo, taip manydami, sako Knorozovas. Jis parodo, kad paveiksliniai Majų ženklai yra vartojami ir kaip raidės žodžiams sudaryti. Tam Knorozovas visų pirm pasinaudojo vadinamu de Landos raidynu.

Ispanų kunigas Diego de Landa 16-jo šimtmečio pusėje pagamino Majų raidyną, kuomet ispanai buvo tik ką užkariavę jų imperiją.

De Landa savo raidyną sudėjo tam tikrą skaičių paveikslėlių, kurie reiškia įvairius Majų kalbos garsus bei raides. De Landos raidynas buvo anaipol ne-

pilnas, tačiau jis davė pradinį supratimą, kad Majų rašyba buvo ne tiksliai paveikslinė, bet sykiu ir žodiniai - garsinė.

Amerikonai ir kiti Majų senovės tyrinėtojai prastai žiūrėjo i de Landos raidyną. Jie įsivaizdavo, kad Majai rašė tiksliai braižiniais - paveikslėliais, būk nemėgindami tokius braižinius panaudoti kaip raidės žodžiams sudėti.

Knorozovas gi tinkamai įvertino de Landos raidyną ir pats atrado daug naujų žodžių, kurie sudaryti iš paveikslėlių kaip raidžių.

Tam paaiškinti jis duoda keletą tokių pavyzdžių:

Paveikslėlis su plačiai išskėstomis rankomis reiškia, jog žmogus nesutinka, užgincija arba sako "ne." O Majų kalboje "ne" yra ištariama kaip "ma." Toks "ma" paveikslėlis yra pridėdamas prie kitų paveikslinių garsų bei raidžių, taip kad susidaro žodiškas vieno bei kito dalyko užgincijimas.

Sūniui paženklinoti Majai vartojo tokį dvilypį paveikslėlį: Nugarkaulio pavidalas—stacia linija su keturiais brūkšniais skersai ir kartu žuvies braižinėlis.

Išrasta pirmieji skiepai prieš kūdikių paralyžį

Lederle Laboratorijos, esamos Pearl River miestelyje, N. Y., pagamino pradinis skiepus (čiepus) kuriais tikisi apsaugot žmones nuo kūdikių paralyžiaus (poliomyelitis).

Dr. Herald R. Cox, Hilaras Koprovskis ir kiti Lederle mokslininkai paėmė smulkutėlių tps ligos perų, vadinamų virusų; įleido jų i kraują paršiukams, pas- kai iš tų paršiukų perleido kitiems paršiukams, ir taip per kelias paršiukų kartas.

Taip kūdikių paralyžiaus perai (Lansing rūšies) tapo dalinai apsilpinti. Tada perai buvo perkelti i užpėrėtų kiaušinių trynius. Tryniuose auklėti virusai-perai pasirodė dar labiau apsilpę arba, kaip sakoma, "pažaboti."

Iš tryniuose išvystytų perų paskui buvo pagaminti skiepai piliukių pavidale. Duodant tų skiepus beždžionėms, jos jau neapsi- krėtė kūdikių paralyžium.

Tuomet skiepai buvo išbandyti ir dvidešimčiai žmonių, kurie savanoriai

ja, kovodamos prieš ligų perus. Skiepai paskatina natūralios kūno jėgas sukurti, taip kad jos ir negali ligos perus.

Žymėtina, jog čia minimi skiepai buvo sekmingai išbandyti dar tik prieš vieną kūdikių paralyžiaus perų rūšį, vadinamą Lansing.

Bus daroma bandymai išvystyti skiepus ir prieš kitas tos ligos rūšis. N. M.

Iš Rusijos praeities

(Ištraukos iš "TSRS Istorijos")

7. SOCIALINĖ-EKONOMINĖ RUSIJOS PADETIS IR EKONOMINĖ PETRO I POLITIKA.

Manufaktūrinio gamybos būdo plitimas. Dėl silpno pramonės augimo ano meto Rusija buvo priklausoma nuo Vakarų Europos. "Kai Petras Didysis, turėdamas reikalą su labiau išprususiomis Vakarų Europos valstybėmis, karštingai statė gamyklas ir fabrikus armijai aprūpinti bei krašto apsaugai sustiprinti, tātai buvo savotiškas mėginimas ištrūkti iš atsilikimo rėmų", sakė Stalinas.

XVIII a. pradžioje smulkūs amatininkai jau nebegalėjo patenkinti vis didėjančio vidaus rinkos įvairių rūšių dirbinių poreiklavimo. Daugumas Rusijoje negaminamų prekių įvežama buvo iš Olandijos, Anglijos, Švedijos ir kitų valstybių. Karas su Švedija šią prekybą labai apsunkino. Tuo tarpu armijai reikėjo gelumbės, aulinių batų, o taip pat šautuvų, patrankų, parako ir kitų karo reikmenų.

Petras rėmė manufaktūrines gamybos plitimą ir manufaktūrų savininkams teikė didelių lengvatų. Ypač buvo svarbūs imtis Rusijoje gaminti tuos daiktus, kurių tekdavo įsivežti iš užsienio. Todėl Petras suteikdavo svetimsaliamis teisę steigti manufaktūras, taip pat steigdavo valdines manufaktūras, kurias vėliau perduodavo pirklų draugijoms.

Daug sunkumų sudarydavo darbo jėgos pritraukimas. "Laisvųjų" (t.y. ne baudžiauninkų) žmonių skaičius, kurie ėdavo dirbti i manufaktūras, buvo nežymus. Pirkliai, kurie turėjo daugumą manufaktūrų, neturėjo baudžiauninkų valstiečių. 1721 m. buvo išleistas įsakas, kuris leido manufaktūrų savininkams įsigyti kaimus su valstiečiais ta sąlyga, kad pastarieji visada būtų prie manufaktūrų ir be jų atskirai nebūtų parduodami. Tokie valstiečiai, vadinamieji "posesiniai", turėdavo arti žemę ir dirbti baudžiavinėse manufaktūrose.

Manufaktūrinis gamybos augimas Petro laikais labai pažengė pirmyn. Daug kartų padidėjo vilnionių, drobininių audinių, odų gamyba. Ypač padidėjo ketaus lydymas. Išaugo eilė naujų gamybių: vario lydymo, laivų statymo, šilko audimo.

Urale buvo pastatyta daug valdinių metalurgijos gamyklų. Visą eilę gamyklų ten pat įsteigė buvęs Tulos ginklų meistras . Nikita Demidovas. Uralo administracinis centras buvo Jekaterinburgas (dabar —Sverdlovskas). Vėliau jis tapo stambiausiu metalurgijos centru.

Petro valdymo pabaigoje jau buvo apie 240 manufaktūrų. Daug jų buvo nedidelių ir neilgai tegyveno, tik dalis manufaktūrų susiprėjo ir tapo tolimesnės Rusijos manufaktūrinės gamybos augimo pagrindu.

"Dirbinių žmonių" būvis manufaktūrose. buvo labai sunkus. Manufaktūrų savininkai elgėsi su jais kaip su savo baudžiauninkais, mokėjo labai menką darbo atlyginimą ir žiauriai bei pažeminamai juos baudavo. Jau 3-me XVIII a. dešimtmetyje Maskvos gelumbės manufaktūroje ("Gelumbės kieme") buvo įvykęs pirmasis dirbinių žmonių sąjūdis ir pirmasis streikas.

Merkantilizmas. Beveik visos Rusijos manufaktūrų gaminamos prekės būdavo savarajojamos viduje. Kaip ir seniau, į užsienį buvo išvežama žaliavos ir žemės ūkio gaminiai. Nukariavus Baltijos jūrą, prekyba su Vakarų Europa ėjo ne per Archangelską, o daugiausiai per Baltijos uostus. 1708 m. lapkričio mėn. Nevos

žiotyse pasirodė pirmasis užsienio prekybinis laivas su prekėmis. 1724 m. navigacijos metu Peterburgą aplankė jau apie 200 užsienio laivų.

Kad palengvintų iš centrinės valstybės dalies rusų prekių išvežimą, Petras Vyšnevolocko perkasu sujungė Tvercos upę, Volgos intaką, su Mstos upe, kuri įteka į Ilmenio ežerą. Taigi, buvo padarytas tiesioginis vandens kelias iš Volgos į Baltijos jūrą. Buvo pradėti darbai ir Ladogos perkasiui kasti, kuriuo norėta apeiti audringą Ladogos ežerą. Šie darbai buvo baigti jau Petrai mirus.

Petro vyriausybė laikė didžiai reikšmingu dalyku sukaupti šalyje pinigų prekiavimą su užsieniu. Todėl buvo stengiamasi daugiau prekių išvežti į svetimas šalis, negu įsivežti jų į Rusiją. Išvežtųjų ir įvežtųjų prekių vertės skirtumas likdavo šalyje metaliniais užsienio pinigais, kurie vėliau buvo perkaldinami į rusiškus pinigus. Užsieninių prekių įvežimui į Rusiją suvaržyti buvo uždedami dideli muitai. Vyriausybė visokiais būdais stengėsi sumažinti arba visai nutraukti įvežimą tų prekių, kurios buvo gaminamos Rusijos manufaktūrų. Tātai apsaugodavo jauną rusų pramonę nuo stipresnės Vakarų Europos kraštų pramonės konkurencijos. Tokia vyriausybės politika, kuri šalies turtingumą matavo pinigų sukauptimu, buvo vadinama "merkantilizmu". XVII—XVIII a. visose Europos valstybėse buvo vedama merkantilizmo politika.

Pagalvės mokesčiai. Prekybos rinklavių ir daugybės smulkių mokesčių nebegalėjo užtekti didėjančioms valstybės išlaidoms. Labai brangiai atsiėdavo didelės armijos laikymas. Gyventojai nusigyvendavo dėl sunkios mokesčių naštos. Jie išrenkami buvo kasmet su dideliais trūkumais. Tuomet Petras daugybę smulkių mokesčių nutarė pakeisti vienu dideliu "pagalvės mokesčiu" visiems valstiečiams ir priemiesčių ("posadų") gyventojams. Šis mokeskis turėjo būti apskaičiuojamas ne pagal ariamos žemės plotą, kaip kad buvo XVI a., ir ne pagal valstiečių kiemų skaičių, bet pagal vyrų skaičių. Pagalvės mokesčiui įvesti reikėjo nau-džioje patys gyventojai teik-jai surašyti gyventojus. Pradavo reikalingas žinias, vėliau "pirmąją reviziją." (Vėliau "revizijos" buvo kartojamos maždaug kas 15 metų.) Revizijoms daryti būdavo siunčiami generolai ir karininkai su kariuomenės būriais, kurie žiauriai baudavo vengiančius surašymo arba teikiančius netikras žinias. Pagalvės mokesčio buvo nustatyta dvarininkų valstiečiams po 74 kap. metams (be to, prievolių ir mokesčių dvarininkui), o valstybiniams valstiečiams ir priemiesčių gyventojams — 1 rub. 20 kap.

Valstiečiai. Pagalvės mokeskis turėjo didelę įtaką valstiečių būviui. Dar labiau sustiprino dvarininkų valdžią valstiečiams. Dvarininkai ir jų igaliojiniai turėjo atsakyti už savo baudžiauninkų tvarkingą mokesčių mokėjimą. Petro valdymo metu įsigali baudžiauninkų pardavimas atskirai, be žemės. Nuo to laiko visi kaimų gyventojai buvo skirstomi į dvi pagrindines kategorijas. Visi gyvenusieji privačių savininkų žemėje — valstiečiai, cholopai ir laisvieji žmonės ("guliaščije" liudi)—vienodai tapo dvarininkų baudžiauninkais. Atskira cholopų kategorija išnyko. Kaimų gyventojai, gyvenę valstybės žemėje, buvo vadinami valstybiniais valstiečiais.

Miestų būvis. Pirkliai. Miestų gyventojai seniau labai kentėdavo nuo vaivadų saviva-

isvažiavęs už miesto ribos, autobusus padidina greitį.

Dešinėje žybcioja Neris. Vilnius - Kaunas - Raseiniai - Klaipėda - Palanga.

Tatai vienas ilgiausių autobuso maršrutų respublikoje. 352 kilometrus teks mašinai nueiti nuo Tarybų Lietuvos sostinės iki pui-kiosios sanatorijos Baltijos jūros pakrantėje.

Pro šalį lekia priešais einančios mašinos, motociklai. Plente viešpatduja didelis pagygyjimas.

Pirmoji sustojimo vieta—Vievyje. Nuvažiuota 34 kilometrai.

Vievio miestelis, tapęs

lės. Petras norėjo pagerinti sąlygas prekybai plisti ir sustiprinti miestų ūkį. Tuo tikslu jis padarė visiški miestų valdymo reformą. Kiekvieno miesto gyventojai buvo suskirstyti į "reguliariusius" (pirkliai, menininkai, gydytojai, amatininkai) ir į "niekinuosius" ("podlyje", t.y. "žemesnieji" žmonės —juodadarbiai, nepriklausę cechui amatininkai). "Reguliarieji" piliečiai sudarydavo dvi gildijas. J pirmosios gildijos sudėtyjejo stambieji pirkliai, inteligentija (gydytojai, vaistininkai, menininkai) ir dalis meistrų. Antrąją gildiją sudarė smulkieji pirkliai, amatininkai, pameistriai ir mokiniai. "Reguliarieji" piliečiai susirinkimuose aptardavo miesto reikalus ir iš savo tarpo išrinkdavo burmistrus miestui valdyti. Miestų reforma buvo naudinga aukštesniajam pirklų sluoksniui.

Petras didelę reikšmę teikė stambiesiems pirkliams, kurių rankose buvo užsienio ir vidaus prekyba. Pirkliams jis teikdavo visokių lengvatų ir piniginių pasukų. Pirkliai ir prekiauvo valdžios prekėmis ir dažnai būdavo caro patarėjais įvairiais ekonominiais klausimais. Petras visokiomis priemonėmis stengėsi skatinti pirkliaus dėti lėšas į pramonę.

Bajorai. Petro laikais žymiai pasikeitė ir bajorų būvis. XVII a. bajorai už tarnybą gaudavo laikinai valdyti dvarus. Petras, užuot davęs dvarus, ėmė mokėti bajorams algas pinigais. Visos žemės, kurias bajorai turėjo, jų tėvonijos (paveldėtosios žemės) ir ("pomiestija") perėjo visiškai gautieji už tarnybą dvarai kon jų nuosavybėn, tapo jų dvarais. Skirtumas, kuris buvo XVI—XVII a. tarp tėvonių ir dvarų, gautų už tarnybą, visiškai išnyko. Petras norėjo, kad bajorų dvarai, paveldint juos sūnams ir dukterims, nebūtų smulkinami, nes tatai bajorus skurdino. Todėl 1714 m. buvo paskelbtas "pėdinstės" įsakas, kuriuo tėvas galėdavo nekilnojamąjį turtą palikti tik vienam kuriam savo vaikui. Kiti vaikai, negavusieji palikimo, turėjo gyventi iš algos, mokamos už tarnybą. Tačiau šis įstatymas daugumai bajorų nepatiko, ir 1730 m. jiems pasisekė išgauti jo atšaukimą.

Petro valdymo metu dar labiau sumažėjo skirtumas tarp kilmingųjų ir nekilmingųjų bajorų šeimų. Ir vieni, ir antri imta vadinti bajorais ("dvorianais"), arba šiekto-mis. Dabar bajoriškai valstybei reikėjo daug karininkų ir valdininkų. XVII a. bajorai visokiais būdais vengdavo karo tarnybos. Daugumas jų vi-šą amžių išgyvendavo tėvoni-jose ir dvaruose. Kai atvažiuo-davo bajorų kviesti "pasitūti-niai" ("posylščiki"), tai bajorai juos arba papirkdavo pinigais ir dovanomis, arba nuo jų bėgdavo į miškus, arba apsi-mesdavo besiveikčiais. Petras ėmė reikalauti, kad ne mažiau kaip du trečdaliai bajorų eitų karo tarnybą ir vienas trečdalis — civilinę.

Autobusu į Palangą

rajo centrą, greitai tvar-kosi. Didelė statyba išsi-vystė ir rajono kolūkiuose. Vorosilovo vardo, M. Mel-nikaitės vardo, "Gegužės Pirmosios," Molotovo var-do, "Pergalės" ir kitose ar-telėse statomi visuomeni-niai pastatai, gyvenamieji namai.

Žiezmariuose paveikslas pasikartoja. Gatvėse čia taip pat galima pamatyti nemaža senenai pastatytų pastatų. Statomi gyvena-mieji namai, remontuoja-mas viešbutis, įsteigti nau-ji vaikų lopšeliai. Nuveik-ti darbai apželdant rajono centrą.

Naujos statybos pasitai-ko visame mūsų kelyje. Re-tai kurios gyvenvietės pa-krasčiuose nebepuola ką tik pastatyti pastatai. Nauji namai, mokyklos, fermos. Šitą matai pro autobuso langus ir per trumpus sus-tojimus. Apie tai sužinai besisnekėdamas su pakelei-viais, kurie įlipa į mūsų au-tobusą tarpinėse stotyse.

Ir tai, kad žmonės su nuo-sirdžiu entuziazmu kalba apie savo kūrbinį darbą, kaip apie svarbiausią daly-ką gyvenime, yra puikus bruožas to naujo gyvėnimo, kuris pergalingai žengia Lietuvos žeme.

Dar ties Rumšiškėmis prisiartiname prie Nemuno. Daugelio poetų eilėse apdainuotas, kaip ir prieš tūkstantį metų, didingai neša savo vandenį į Bal-tiją. Bet kaip įstabiai pa-sikeitė Nemuno krantai per kelerius paskutinius metus!

...Pravažiavus Kauną, mašina pereina skersai ke-letu Nemuno intakų. Per-važiavę per tiltą virš Ne-ries, netoli tos vietos, kur ji įteka į Nemuną, patenka-me į Viljampolę. Po to va-žiuojame išilgai Nevėžio ir perkertame jį netoli Babty.

Prie Ariogalos vietovės darosi ypatingai gražios. Mašina eina ryškiuose sul-tinguose žalumynuose sken-dincios Dubysos slėniu.

Netoli Raseinių už kelio vingio pasirodo "ZIS-155." Tai — autobusas, važiuo-jantis atgal iš Palangos į Vilnių.

Mašinos sustoja. Vairuo-tojai draugiškai sveikinas-i, pasakoja savo įspūdžius apie maršrutą.

...Kelyje žmonės greit susipažįsta. Mūsų autobu-se kai kurie važiuoja iki pačios Palangos, kiti — į Klaipėdą.

Priešais sėdįs vyriškis pilku apsiaustu atidžiai žiū-ri pro langą.

—Pirmą sykį keliaujat šiose vietovėse?

—Taigi, anksčiau neteko. —Susipažįstam. Alfonsas Čarskus — vienos Vilniaus įmonės darbininkas. Vieti-nis komitetas aprūpino jį nemokamu atsiliniu į ku-romą. Greta jo į sanatori-ją važiuoja kiti darbininkai iš Vilniaus.

Vienoje iš sustojimo vietų i autobusą įlipa kolūkiečiai. Jų rankose — muzikos in-strumentai. Naujieji kelei-viai pasakoja apie savivei-klą, apie naujas dainas, ku-rias kolūkiečiai sukūrė apie šavo džiaugsmingą darbą. O šalia mūsų šnekučiuoja-masi apie sienąpiūtę.

Linksmiausi keleiviai, ži-noma, yra vaikai. Juos sun-ku atitraukti nuo lango. Entuziastiškai reaguoja į visa, kas vyksta didžiam ir įdomiame pasatulyje, at-siskleidžiančiame už auto-buso langų, mažasis Kazin-kas, sėdįs ant motinos ke-

lių, ir dešimtmetė Elenu-tė. Mergytė perėjo į ket-virtą klasę ir dabar važiuo-ja į svečius Klaipėdon. Vie-noje iš sustojimo vietų ji jau spėjo prisiskinti lauko gėlių.

Paskutinis kelio ruožas. Pravažiuojam Klaipėdą. Čia, kaip ir visur, stiepiasi naujų statybų pastoliai. Statybose daug technikės—bokštiniai kranai, greitiniai keltuvai. Išauga socialisti-niai darbininkų miesteliai.

Mašina eina dideliu grei-čiu. Kelias puikus. Vie-tovė nepaprastai graži. Au-tobusas važiuoja nelyginant didžiuliu parku.

Palangos gatvėse — daug žmonių. Oras prisiskunkęs jūros vėsimo, gėlių aroma-to.

Šimtai poilsiautojų skuba prie jūros, kur greit gali-ma bus stebėti saulėlydį.

O. C.

IŠ ISTORIJOS

(Tąsa iš trečio pusl.)

bokštai iki 50 pėdų aukš-čio. Iš vidaus pasieniais stovėjo laipteliai (suolai), nuo kurių per angas kariai šaudė. Čia gyveno ir pilies įgūla. Kieme darė karinius pratimus, gamino valgi. Priešpilio bokštai buvo pen-kių aukštų, stogai dengti storomis čerpėmis.

Už perkaso buvo tikroji pilis — žymiai aukštesnė už priešpilį. Jos sienos buvo nuo 55 iki 60 pėdų aukščio, o bokštai arti 80 pėdų aukš-čio. Pilies viduje buvo rū-mas, gyvenamieji kamba-riai, svečius ir atstovus pri-imti salė. Pilies rūsyje bu-vo virtuvė.

Pilyje veikė savotiškas centrinis apšildymas. Iš virtuvės šiluma angomis eidavo po salės grindimis,

jas šildydavo, ir tuo būdu buvo apšildoma pilis.

Tarybinė Lietuvos vy-riausybė stengiasi išgelbė-ti visus lietuvių tautos is-torinius palikimus. Tais sumetimais pilis likosi veik atstatyta, kuri maž - daug sudaro tokį pat vaizdą, kaip ji buvo Vytauto laikais. Trakai — tai gyvas Lietu-vos istorijos paminklas.

(Straipsnio sukūrimui daugiausiai rėmiausi K. Si-daravičiaus surinktais da-viniais.—DMS.)

Norintieji pirkti biznį, na-mą ar ūkį, pajieškokite progį per Laisvę. Tikrai gausit daug pasiūlymų.

—O—
Ką planuojate rengti ši ru-denį? Laisvės spaustuve pigia ir gražiai padarys spaudo darbus jūsų parengimams.

KVIEČIAME Į KONTESTĄ

Su Pirmą Diena Spalio Prasadėjo Kontestas Gavimui Laisvei Naujų Skaitytojų

Kviečiame stoti į contestą buvusius vadininkus ir laukiame naujų vadininkų. Prašome tuojau pranešti Laisvės administracijai, kad stojate į contestą, o ji aprūpins jus vajuas medžiaga.

Kontestas Prasadėjo Su 1-ma Diena Spalio-Oct. Ir Tęsis Iki Gruodžio-Dec. 31-mos d., 1952

Visi ir visur apšvieta branginanti žmonės privalo rūpintis kaip nors ir kuo nors prisidėti prie vajuas gavimui Laisvei naujų skaitytojų. Šis vajuas turi sukelti tinkamą budžetą užtikrinimui dienraščio gyvavimo 1953 m.

Kontestantam Paskirtos Piniginės Dovanos:

1-ma \$50, 2-ra \$40, 3-čia \$35, 4-ta \$30, 5-ta \$25, 6-ta \$20,
7-ta \$15, 8-ta \$12, 9-ta \$10, ir 10-ta \$5

Stokite į contestą ir gaukite vieną iš tų dovanų

Laisvės prenumerata metams \$7.00, pusei metų \$3.75.
Queens County \$8.00 metams, \$4.00 pusei metų
Kaņadoje \$8.00 metams ir \$4.00 pusei metų.
Europoj ir kitur užsieniojose \$9.00 metams ir \$5.00 pusei metų.

Prašome įsitęmyti, kad su 1-ma diena sausio, 1953 metų, Laisvės prenumerata bus pakelta vienu doleriu.

Kurie užsimokės prie naujus metus už prenumeratą arba naujai užsisakysite Laisvę prieš naujus metus, sutapysite \$1.
Tad atsinaujinkite ar naujai užsisakykite Laisvę laike vajuas.

Labai prašome nesivėlinti stoti į contestą. Administracijai labai svarbu žinoti contestantus iš pat pradžios vajuas

Vajuas reikalu prašome kreiptis šiuo antrašu:

LAISVĖ

110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

